

ความเบื้องต้นว่าด้วย "ความเสียหาย" โดยทั่วไป

(๑) ข้อความทั่วไป

กฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของนานาประเทศต่างก็วางหลักไว้เป็นแนวเดียวกันว่า จะมีความรับผิดชอบทางละเมิดได้ ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นด้วย ถ้าความเสียหายยังไม่เกิดขึ้น แม้จะมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อและโดยผิดกฎหมายแล้ว ก็ยังไม่เป็นละเมิด ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๐ ที่ว่า :

"ผู้ใดจงใจทำประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น"

มาตรา ๑๓๕๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส บัญญัติว่า "การกระทำใด ๆ ของบุคคลซึ่งทำให้บุคคลอื่นเสียหายหรือเป็นผลให้บุคคลซึ่งโดยการกระทำผิดของตนก่อให้เกิดความเสียหายจำต้องชดเชยความเสียหายนั้น"

มาตรา ๗๐๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น บัญญัติว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อละเมิดสิทธิของผู้อื่น จำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดนั้น"

มาตรา ๔๒๓ วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายเยอรมัน บัญญัติว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี จะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายแก่ผู้นั้นในความเสียหายใด ๆ อันเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำนั้น ๆ"

ความในมาตรานี้จำกัดว่าจะต้องเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ส่วนความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นอยู่ในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๓ นอกจากนี้ในมาตรา ๔๔๖ ยังบัญญัติถึงความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินอีกด้วย ฉะนั้นจึงกล่าวได้โดยทั่วไปว่าความเสียหายอันเป็นมูลความผิดฐานละเมิดนั้น อาจเป็นความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินหรือไม่อาจคำนวณเป็นเงินก็ได้

สำหรับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย และเสรีภาพ ย่อมเป็นที่เห็นได้ว่า รวมทั้งความเสียหายที่เป็นเงิน (pecuniary loss) เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าที่ต้องขาดประโยชน์เพราะไม่สามารถประกอบกรงาน และความเสียหายในทางความรู้สึกของจิตใจ ซึ่งไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ (non-pecuniary loss) เช่น ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน และตกใจเสียขวัญ (pain, suffering and shock) การสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต (loss of amenities of life) การสูญเสียความหวังในชีวิต (loss of expectation of life) การได้รับความลำบากและไม่สะดวกสบาย (inconvenience and discomfort) ค่าเสียหายเป็นพิธีหรือเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง (exemplary Damages) เป็นต้น^๒ ตามหลักจึงถือกันว่าความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายเป็นรูปร่างคำนวณเป็นเงินได้ หรือเป็นความเสียหายทางจิตใจคำนวณเป็นเงินไม่ได้ก็ตาม ถ้าเป็นความเสียหายที่แน่นอนแล้วก็เป็นมูลความผิดฐานละเมิดได้^๓ ซึ่งมีได้หมายความเฉพาะผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเท่านั้น

^๒ David A Mcl. Kemp, Margaret Sylvia Kemp, The Quantum of Damages Volume 1 (Second Edition, London : Sweet & Maxwell, 1961) p.1

^๓ Précis de Droit Civil, ed.9, t.2, nos.309. 310, p.152;
Planoil, Traité Élémentaire de Droit Civil, ed.3, t.2, nos.998,999 p.345.

แต่รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันเป็นที่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นนั้นด้วย ส่วนความเสียหายที่ไม่แน่นอนนั้นเป็นแต่เพียงความคาดหมายว่าจะเกิดหรือไม่เกิดก็ได้ ความคาดหมายเช่นนี้จึงไม่ถือเป็นความเสียหายอันเป็นมูลความผิดฐานละเมิด ตัวอย่างคดีอื่นเกี่ยวกับความเสียหายที่ไม่แน่นอนได้แก่เรื่องการตั้งโรงเก็บกระสุนปืนใกล้เคียงกับหมู่บ้าน ชาวบ้านฟ้องฐานละเมิดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันอาจเกิดขึ้น เนื่องด้วยดินปืนในโรงงานอาจจะเปิด เช่นนี้เป็นความเสียหายที่ไม่แน่นอน จะเกิดขึ้นก็ได้ ไม่เกิดขึ้นก็ได้ ศาล conseil d' Etat ตัดสินลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๘๒ ใน Dalloz ปี ๑๘๘๓-๓๓-๒๓ ให้ยกฟ้องโจทก์เสีย ๔

(๒) ความหมายของความเสียหาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้ให้ความหมายของคำว่า "เสียหาย" ไว้ว่าหมายถึง "เสื่อมทราม"

เสื่อม ก. เสียไป, ลื่นไป, ค่อยหมดไป, น้อยไป, หย่อนลง, โทรมลง
ไม่เจริญ : ถอยความหลัง

ทราม ก. เสื่อม, เลว, อ่อน, น้อม

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ความเสียหายจึงหมายถึง ความเสียไป, ลื่นไป, ค่อยหมดไป, น้อยไป, หย่อนลง, โทรมลง, ไม่เจริญ ซึ่งเป็นความไม่พึงามทั้งหลายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายนั่นเอง เช่น ทรัพย์สินเสียไป ชีวิตลื่นลง ร่างกายพิการ เงินที่ทำมาหาได้ลดน้อยลง, จิตใจเสื่อมโทรมลง, ชื่อเสียงเกียรติคุณหย่อนลง หรือหมดไป กิจกรรมทุจริตไม่เจริญ เป็นต้น ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาได้รับความไม่พึงาม ความเสื่อมทรามดังว่ามานี้ กฎหมายถือว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หลักเกณฑ์เบื้องต้น มาตรา ๔๒๐)

๔ จี๊ด เศรษฐบุตร, กฎหมายของประเทศไทยใช้ประมวล, นิติศาสตร์, เล่ม ๓, ตอน ๒ (กันยายน ๒๕๑๔), หน้า ๒๗.

นอกจากนี้การใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่น ก็ถือว่าเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๑) และผู้ใดกล่าว หรือโฆษณาแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณของบุคคลอื่น หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่น ๆ ก็จะต้องใช้คำสั่งใหม่ทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งคนมิใคร่รู้ว่าเป็นความไม่จริงแต่หากควรรู้ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔๒๓)

ฉะนั้นในการวินิจฉัยความผิดฐานละเมิด จึงต้องจับต้นตอก่อนว่าจำเลยกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และโดยผิดกฎหมายหรือไม่ ? ความเสียหายเกิดขึ้นหรือไม่ ? และเกิดจากการทำผิดนั้นหรือไม่ ? ถ้าจำเลยทำผิดกฎหมายและเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นด้วย จึงเป็นละเมิดเกิดความรับผิดขึ้น เช่น :

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๕/๒๔๘๗ ขอให้จริงได้ว่าโจทก์ร้องขอออกตราจองต่อเจ้าพนักงานที่ดิน จำเลยไปคัดค้าน แต่เจ้าพนักงานไม่ออกตราจองให้โจทก์ เพราะสอบสวนแล้วเห็นว่าโจทก์ไม่ได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินนั้น แม้จำเลยจะคัดค้านหรือไม่คัดค้านก็ไม่ทำให้โจทก์ได้ตราจองตามคำขอ จำเลยมิได้เป็นผู้ทำละเมิดต่อโจทก์ เพราะจำเลยมิได้ทำให้โจทก์เสียหาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๔/๒๔๘๗ กศนี้จำเลยซึ่งเป็นพนักงานไปรษณีย์มอบหีบห่อพัสดุไปรษณีย์จากหน้าถึงแผนกสรรพากรจังหวัดให้นายจรุงรับไป โดยไม่มีใบมอบอำนาจของคณะกรรมการจังหวัดตามระเบียบ นายจรุงรับไปเปิดยังแผนกสรรพากรต่อหน้ากรรมการผู้รับ ปรากฏว่าแสบบ่ออากาศข้างในหายไป ทั้งที่หีบห่อมีสภาพเรียบร้อย มีปัญหาว่าจำเลยต้องรับผิดฐานละเมิดเพราะทำการฝ่าฝืนระเบียบหรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า :

"เรื่องนี้หีบห่อเรียบร้อยดี ได้มีการส่งมอบถึงฝ่ายผู้รับเสร็จสิ้นแล้วของที่บรรจุอยู่ในหีบห่อจะมีอยู่เท่าใดหรือไม่ มิใช่เป็นหน้าที่ของจำเลย

จะต้องรับรู้อะไรบ้างและรับผิดชอบระเบียบข้อบังคับมุ่งหมายที่จะป้องกันเรื่องเสียหาย มิได้ประสงค์จะป้องกันเรื่องของบรรจุกฎภายในซึ่งเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก บัดนี้ปรากฏว่าเสตมป์อากรที่บรรจุกฎสูญหายไป แม้จำเลยจ่ายหีบห่อไปโดยถูกต้อง ก็หาทำให้เสตมป์ที่สูญหายไปแล้วกลับมีขึ้นได้ไม่ การที่เสตมป์สูญหายไปนี้เป็นผลโดยตรงหรือสืบเนื่องมาจากการที่ผู้รับหีบห่อไม่มีใบมอบอำนาจเป็นหลักฐานไม่ เมื่อหีบห่อไม่หายจะว่าจำเลยทำผิดอย่างไร ความเสียหายไม่ได้เกิดจากการกระทำของจำเลย ไม่เป็นการทำละเมิด

เหตุผลที่สนับสนุนว่าความรับผิดทางละเมิดต้องมีความเสียหายนั้นก็คือ หลักความรับผิดทางละเมิดกับหลักความรับผิดทางอาญาหลักความรับผิดทางละเมิดมีวัตถุประสงค์มุ่งไปในทางไซคาสินใหม่ทดแทน ไม่ใช่ลงอาญาโทษแก่ผู้กระทำละเมิด เมื่อไม่มีความเสียหายเพื่อบังคับให้ไซคาสินทดแทนแล้ว ก็ยอมไม่มีละเมิด ไม่จำเป็นจะต้องวินิจฉัยหลักเกณฑ์ข้ออื่นอีกต่อไป หากมาฟ้องศาล ๆ ก็จะต้องยกฟ้อง โดยอ้างเหตุว่าไม่เกี่ยวข้องด้วยประโยชน์ก็ไม่มี การฟ้องร้อง (pas d'intérêt pas d'action) ^๕ หรือไม่มีส่วนได้เสียก็ไม่มีสิทธิฟ้องร้อง (no interest no action)

(๓) ลักษณะของความเสียหาย

(ก) ความเสียหายนั้นต้องแน่นอน (préjudice certain)

ความเสียหายที่ไม่แน่นอน (préjudice incertain) ได้แก่ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นก็ได้ หรืออาจไม่เกิดขึ้นก็ได้ ทางศาลและนักนิติศาสตร์ถือว่ายังไม่เพียงพอที่จะเรียกร้องเอาไซคาสินใหม่ทดแทนฐานละเมิดได้ เช่น : ขณะที่มีการแข่งมาชิงรางวัล คนคนหนึ่งได้ทิ้งไม้เท้าให้ไซคาสินใหม่ทดแทนความเสียหายที่เขาไม่สามารถจะชนะและได้รางวัล เช่นนี้ศาลฝรั่งเศสวินิจฉัยว่าเป็นความเสียหายที่ไม่แน่นอน เพราะแม้มาแข่งของโจทก์ไม่ล้มก็ยังไม่แน่ว่าจะชนะหรือไม่ ^๖

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕

^๖ คำพิพากษาศาล Rouen. 8 août 1930 ใน S. 1904-2-282 D. - 1904-2-175.

เหตุที่ถือว่า ความเสียหายที่ไม่แน่นอน พ้องให้รับผิดฐานละเมิดไม่ได้นั้น ท่านผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายยิ่งท่านหนึ่ง ได้ให้เหตุผลไว้ว่า :

".... ได้ตรึกตรองดูแล้ว เข้าใจว่าทั้งนี้ก็เพราะความเสียหายนั้นไม่เป็นผลโดยตรงเนื่องจากการกระทำที่เป็นผิดนั้นเอง หรือบุคคลอื่นใดหนึ่ง การกระทำที่เป็นผิดนั้น ไม่ใช่เหตุโดยตรงแห่งความเสียหาย ความเสียหายที่ไม่แน่นอนนั้น จะเกิดขึ้นก็ได้หรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ หมายความว่าแม้จะมีการกระทำนั้นแล้วก็ตาม ความเสียหายก็ไม่เกิดขึ้นอีกต้องมีเหตุอื่นประกอบ จึงทำให้เกิดมีความเสียหาย ความเกี่ยวเนื่องระหว่างความผิดกับความเสียหายจึง ไกลกันอยู่...." ๗

(ข) ความเสียหายนั้นเป็นความเสียหายในปัจจุบันหรือเป็นความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็ได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือจะเกิดขึ้นในอนาคตหรือไม่สำคัญ แต่อาจมีผู้เข้าใจผิดว่าความเสียหายที่ไม่แน่นอน คือความเสียหายในอนาคต แท้จริงความเสียหายที่ไม่แน่นอนนั้นมิใช่ความเสียหายในอนาคตเสมอไป เช่นเรื่อง เจ้าของม้าแข่งได้ฟ้องฐานละเมิดนั้น เห็นได้ชัดว่าเป็นเรื่องความเสียหายไม่แน่นอน แต่ไม่ใช่อนาคตเพราะขณะฟ้องร้อง การแข่งม้าได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ศาลก็ยังยกฟ้องโจทก์โดยถือว่าไม่เป็นละเมิด

ตามความเห็นของศาลและความเห็นของนักนิติศาสตร์นั้น ความเสียหายในอนาคตย่อมก่อให้เกิดความรับผิดทางละเมิดได้ หากว่าความเสียหายนั้นแน่นอนแล้ว เช่นกรณีหญิงสาวคนหนึ่ง ได้มรณะลงเนื่องจากอุบัติเหตุ มารดาของหญิงฟ้องร้องผู้ก่ออุบัติเหตุให้นั้น ให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันจะเกิดขึ้นเพราะต่อไปภายหน้า

๗ จี๊ด เศรษฐบุตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘

บุตรสาวของตนจะไ้ช่วยเหลืออุปการะคน ศาล Paris คัดสินลงวันที่ ๑๐ mars 1920 D.2-1920 I37 ให้มารดาหญิงสาวชนะ

สำหรับกฎหมายไทยไ้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔๓ วรรคแรกว่า : "ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหมทดแทนไ้แก่ ค่าปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย" ซึ่งนับว่าเป็นค่าเสียหายในปัจจุบัน ส่วนค่าเสียหายในอนาคตนั้น ปรากฏตามมาตรา ๔๔๓ วรรคท้ายที่ว่า : "ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้น ทำให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องชดไ้อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะไ้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" นอกจากนี้ในมาตรา ๔๔๔ วรรคแรก ยังบัญญัติไว้อีกว่า : "ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น ผู้ต้องเสียหายชอบที่จะไ้ชดไ้ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกรงานสิ้นเชิง หรือแต่บางส่วน ทั้งในเวลาปัจจุบัน และในอนาคตด้วย"

(๔) ประเภทของความเสียหาย

บุคคลย่อมมีสิทธิอยู่สองประเภทด้วยกัน คือ:

๑. สิทธิอันอยู่ในกองทรัพย์สิน (droits patrimoniaux)

สิทธิประเภทนี้ เราอาจหมุนไ้เป็นตัวเงินได้ ทั้งนี้โดยโอนขายกันได้

๒. สิทธิอันอยู่นอกกองทรัพย์สิน (droits ex-patrimoniaux)

สิทธิประเภทนี้ ไม่อาจหมุนเป็นตัวเงิน เพราะเป็นสิทธิเฉพาะตัวบุคคล ไม่อาจโอนหรือขายกันได้เลย เช่น สิทธิในสภาพบริบูรณ์แห่งร่างกายของมนุษย์ (droits à la personnalité) สิทธิในครอบครัว (droits de famille) ฯลฯ

ความเสียหายทั้งหลายที่เกิดขึ้นโดยละเมิดนั้น จึงแบ่งออกไ้ตามประเภทของสิทธิดังกล่าวดังสองประเภทนั้น คือ :

(ก) ความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิน ซึ่งเป็นความเสียหายในทางวัตถุ (préjudice matériel หรือ dommage patrimonial)

ความเสียหายชนิดนี้อาจตีราคาเป็นเงินได้ (pecuniary loss) โดยทั่วไปเป็นความเสียหายทางค้ำทรัพย์สิน กล่าวคือเป็นความเสียหายที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิในทางทรัพย์สินของปัจเจกชน หรือ กระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ในทางการเงินของบุคคล ข้อสำคัญก็คือเป็นความเสียหายซึ่งพิสูจน์ได้ เช่น การทำลายหรือการทำให้เสื่อมค่าของสิ่งของซึ่งเป็นวัตถุแห่งสิทธิของผู้อื่น หรือค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลอันเนื่องมาจากการได้รับอุบัติเหตุ ตลอดจนการสูญเสียรายได้หรือผลกำไรอื่น ๆ (loss of earning or other profits) เป็นต้น

(ข) ความเสียหายต่อสิทธินอกกองทรัพย์สิน เป็นความเสียหายในทางจิตใจ ซึ่งตำราฝรั่งเศษมักเรียกว่า préjudice moral หรือ dommage moral^๘ หากจะแปล เป็นไทยแล้วก็คือ "ความเสียหายทางศีลธรรม" ความเสียหายประเภทนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิในทางทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ซึ่งเป็นเงิน กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นความเสียหายซึ่งไม่อาจตีราคาเป็นเงินได้ (non-pecuniary loss) เช่น ความเสียหายต่อสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวกับเกียรติยศ (droits de la personnalité, atteintes à l'honneur)^๙ ความเชื่อในทางศาสนา (aux convictions religieuses)^{๑๐} ความรักชาติ (patriotiques)^{๑๑} เกี่ยวกับชื่อเสียงในการประกอบอาชีพ (à la réputation professionnelle^{๑๒} เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวและเกี่ยวแก่สิทธิในครอบครัว (pour atteintes à l'état civil et aux droits de famille^{๑๓} เป็นต้น

^๘ V. principalement thèses Dorville, Paris, 1901; Ganot, Paris, 1924; Givord, Grenoble, 1938; Delmas, Toulouse, 1939.

^๙ Reg.24 mai 1842, s.42.1.920; Rennes, 31 mai 1951, D.1951.484.

^{๑๐} Civ.17 juin 1914, D.P.1919.1.31.

^{๑๑} Dijon, 28 déc.1908, préc.

^{๑๒} Civ.13 Oct. 1955. D.1956, Somon.23.

^{๑๓} V.C. civ, art 68, 179 et 301; Toulouse, 26 janv.1924, D.P,1924.2.93.

นอกจากนี้ได้แก่ละเมิดทำเสียงอีกที่ก่อกวนรำคาญของผู้อื่น ละเมิดเป็นเหตุให้มีบาดแผลตามร่างกาย กรณีนี้ความเสียหายต่อสิทธิในอวัยวะ คือความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน และหาคสติ อันเนื่องมาจากบาดแผลนั้น ความเสียหายอันเนื่องมาจากบาดแผลนั้น ส่วนกรณีละเมิดทำให้เขาถึงตาย บิดา มารดา สามี ภรรยา หรือบุตรได้รับความเสียหายต่อสิทธิในอวัยวะ คือความเศร้าโศกเสียใจอันเนื่องมาจากความรัก (préjudice atteint aux sentiments d'affection) ซึ่งจะไต่ถามโดยละเอียดยกในบทต่อไป

โดยเหตุที่กรณีละเมิดทำให้บาดเจ็บหรือถึงแก่ความตายนั้น ผู้เสียหายย่อมได้รับการชดเชยค่าเสียหายทั้งในทางวัตถุและในทางศีลธรรม ดังนั้นตำรากฎหมายฝรั่งเศสบางตำราจึงแยกออกเป็นความเสียหายอีกประเภทหนึ่งต่างหาก เรียกว่า "ความเสียหายต่อร่างกาย" (dommage corporel)^{๑๔} ซึ่งประกอบด้วยค่าเสียหายทางวัตถุ ได้แก่ ค่ายา ค่ารักษาพยาบาล ค่าสูญเสียความสามารถในการประกอบกิจการ ค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ส่วนค่าเสียหายในทางศีลธรรมก็ได้แก่ ค่าเสียหายอันเนื่องมาจากความเสียหายทางค่านิยมอันประณีต (préjudice esthétique)^{๑๕} และความทุกข์ทรมานทางจิตใจทั้งหมดอันเกิดจากบาดแผลและความพิการ ตลอดจนความทุกข์ทรมานใจอันเนื่องมาจากการสูญเสียคนที่ตนรัก เป็นต้น

^{๑๔} Colin et Capitant, Traité de Droit Civil, Tome II (Paris : Librairie Dalloz, 1951) p.605.

^{๑๕} V. Riegert, thèse, Bordeaux, 1973.